

УДК 343.713

Д. М. Федоренко, стажист-дослідник кафедри кримінального права № 1 Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», м. Харків

ДО ПИТАННЯ ПРО ВІДМЕЖУВАННЯ ВИМАГАННЯ ВІД ПРИМУШУВАННЯ ДО ВИКОНАННЯ ЧИ НЕВИКОНАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Стаття присвячена дослідженню питання відмежування вимагання від примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань. Розглядаються ознаки, за якими проводиться таке відмежування, розкрито їх зміст.

Ключові слова: *склад злочину, вимагання, примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, відмінні риси, кваліфікація.*

Відомо, що злочин та склад злочину співвідносяться між собою як явище (конкретний злочин) і юридичне поняття про нього (склад конкретного виду злочину). Якщо розглядати злочин як явище, то потрібно звернути увагу на те, що йому притаманна низка певних ознак. Одні з цих ознак є обов'язковими, інші не мають обов'язкового характеру. Відмежувати одне явище від іншого можливо і необхідно саме завдяки обов'язковим ознакам, які є тим необхідним набором характеристик і властивостей, сприймаючи і відображаючи які через власне сприйняття, ми формуємо певні поняття та категорії. Роль «необов'язкових» ознак у цьому процесі в залежності від ситуації може переростати в розряд «обов'язкових», так як іноді саме завдяки першим можна окреслити межі злочину як явища. Крім того, залежно від набору ознак (для встановлення кількісної характеристики), якщо ми вже визначили те чи інше явище (встановили його якість), то можемо його охарактеризувати у більш вузькому або більш широкому значенні. І чим більше ознак застосуємо, тим вужчим стає зміст явища, вираженого і закріпленого через його поняття. Так, використовуючи певний набір ознак і характеристик злочину, можна сформулювати його визначення, яке характеризуватиметься різною його повнотою.

Як відомо, склад злочину містить чотири обов'язкових елементи, що роблять його певною законодавчою конструкцією, яку слід вважати одним із фундаментальних інститутів вітчизняного кримінального права. Саме наявність у суспільно небезпечному діянні особи складу злочину є єдиною законною, необхідною і достатньою підставою для притягнення її до кримінальної відповідальності. Проте кожен з обов'язкових елементів складу злочину характеризується ще й певними ознаками (обов'язковими та необов'язковими). Визначаючи поняття того чи іншого злочину, законодавець окреслює його межі у складі злочину шляхом закріплення тих чи інших його ознак. У цьому разі саме і можливий перехід деяких «необов'язкових» ознак у розряд «обов'язкових». Таким чином, законодавець «пропускає» певний злочин через фільтр генерального складу, який є певною абстракцією, та надає йому відносно конкретну форму в законі про кримінальну відповідальність завдяки визначеності складу злочину через певні його ознаки.

Проаналізувавши елементи й ознаки злочину «вимагання», передбаченого ст. 189 Кримінального кодексу України (далі — КК), ми зможемо відмежувати його від «примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань» (ст. 355 КК).

Незважаючи на те, що злочин «вимагання» закріплений у ст. 189 розд. VI «Злочини проти власності» Особливої частини КК, його природу слід шукати в історії розвитку кримінального законодавства, яка свідчить про те, що даний злочин не завжди асоціювався з групою злочинів проти власності, хоча й мав необхідні для цього передумови. У кримінальному законодавстві, яке діяло на території сучасної України, вимагання вперше згадується в Уложенні про покарання кримінальні та виправні 1845 р. У ст. 406 цього Уложення сказано, що вищим ступенем хабарництва вважається вимагання, під яким розуміється: 1) будь-який прибуток або інша вигода, отримана за справами, пов'язаними зі службою, і одержана шляхом утиску чи погрози, або навіть погрози утиском; 2) усілякі вимоги подарунків або не встановленої законом плати, або позики, або яких-небудь послуг, прибутків або інших вигод зі справ, що відносяться до служби чи посади винуватої у цій справі особи, під будь-яким приводом або підставою; 3) усіляке не встановлене за-

Таким чином, резюмуючи вищенаведене, можна підкреслити, що метою виміру ефективності судової системи є найповніший вияв недоліків, що мають місце в її організації і функціонуванні, та прогнозування більш ефективних її моделей.

Статья посвящена исследованию методологии оценки эффективности судебной системы. Проанализированы проблемы оценки эффективности судебной системы и предложены пути их разрешения.

The article is devoted research of methodology of estimation of efficiency of the judicial system. The problems of estimation of efficiency of the judicial system are analysed and the ways of their decision are offered.

Рекомендовано до опублікування відділом дослідження проблем слідчої, прокурорської та судової діяльності ІВПЗ НАПрН України (протокол № 1 від 12 січня 2011 р.).

*Рецензент — кандидат юридичних наук, доцент
Н. В. Сібільова.*